

A SZAMIZDATRÓL

Dokumentumfilm, 40 perc, színes, video,

Közeműködők: Csikós József, Kőszeg Ferenc, Nagy Jenő

Műsorvezető: Mester Ákos

Forgatókönyvet írta és rendezte: Moldoványi Ferenc

Gyártó: Színház és Filmművészeti Főiskola, 1988-89

1988 decemberében készült televíziós műsorban, az "egységes nyilvánosság" rendszerváltó deklarációja előtt, először ült le egy asztalhoz az MSZMP képviselőjében Csikós József és az akkori második nyilvánosság két fontos személyisége Kőszeg Ferenc a Beszélő, és Nagy Jenő az akkori Demokrata szerkesztői. A beszélgetés moderátora Mester Ákos volt.

A MTV 1989 márciusában egy késő esti Napzártában sugározta a műsort, melyet óriási érdeklődés kísért.

Az adás teljes szöveganyagát közölte a Magyar Sajtó is.

FILMKULTÚRA 89/3

Főiskolai Filmünnep 1989

"Jóval nagyobb nyilvánosságot kapott az esemény (és a művek egy kis része) a Premier című tévéműsor jóvoltából március 17-én.

A Filmünnep előtti hetekben(de attól függetlenül) pedig ugyancsak a TV2 képernyőjén tűnt fel két főiskolai alkotás: Gózon Francisco Női uszoda című kisjátékfilmje és egy Napzártában (eszmeileg csonkítatlan de rövidített formában) a Stúdióbeszélgetés a szamizdatról.

Moldoványi Ferenc felvétele tévétörténeti jelentőségű: először szólalt meg a televízióban két szamizdat, a Beszélő (Kőszeg Ferenc) és a Demokrata (Nagy Jenő) képviselője, Mester Ákos és Dr. Csikós József (MSZMP) társaságában."

Pap Pál

CSEPPBEN A TENGER A JELENKOR TÖRTÉNETE ÉS MEGÍRÓI

*

Kedves Jenő,

időnként önéletrajzi tárcákat írok a Magyar Narancsba, most éppen az emlékezetes közös tévé-szereplésünkről írtam. Többektől érdeklődtem, mi van veled, de senki sem tudta. Kérdeztem a tudakozót is, hogy van-e telefonod a Kalászi úton, de nem találták. Most a Narancs olvasószerkesztője megadta az e-mail címed. Ha egy-két mondatban megírnád, mit csinálsz, módosítanám az írás befejezését. Meg persze, ha valamire rosszul emlékszem, javítsd ki. Ezeknek az írásoknak nagyon szigorúan kötött a terjedelme, így sok minden kimarad belőlük, ami még érdekes lenne. Vasárnap estig kellene megkapnom a választ, mert a Narancsban hétfőn van lapzártá.

Üdvözl: Kőszeg Feri
2008. augusztus 2.

*

(Az előző levél melléklete)

Kőszeg Ferenc

K. történetei

Voltaire a képernyőn

A 168 Óra 1990. március 13-i és a Beszélő március 15-i számában fénykép jelent meg, amely baráti kettesben ábrázolja a két hetilap főszerkesztőjét: Mester Ákost és K.-t. Ez a felvétel sem két évvel korábban, sem néhány évvel később nem jöhetett volna létre. Korábban azért nem, mert a Magyar Rádió vezető szerkesztője nem mutatkozhatott volna együtt egy olyan ellenzéki-ellenséges elemmel, amilyennek K. számított, mondjuk, 1988 augusztusáig. Néhány évvel később pedig azért nem, mert a 168 Óra úgy közölte K. Orbán Viktort bíráló írását, hogy – terjedelmi okokból - a hozzájárulása nélkül kihúzták belőle az Orbánra nézve pozitív megjegyzéseket. Bár hibáját a lap utóbb elismerte és korrigálta, a baráti viszony a két

közzszereplő között, amely amúgy sem volt különösebben intenzív, elenyészett.

1988 kora telén Moldoványi Ferenc, a Színház- és Filmművészeti főiskola másodéves hallgatója a „második nyilvánosságot”, magyarul a szamizdatot választotta esedékes vizsgafilmje tárgyául. Egy évvel korábban a főiskola rektora, Kazimír Károly még botrányt csinált abból, hogy a rendezőnövendék ironikusan ábrázolta egy Lenin-szobor avatását, de az idők gyorsan és sokat változtak. Ezt nem is annyira az bizonyította, hogy a főiskola illetékesei hozzájárultak a film elkészítéséhez, mint inkább az, hogy Mester Ákos, a rádió és a televízió sztárriportere, elvállalta a moderátori szerepet a tervezett beszélgetésben. Vélhetőleg számított rá, hogy a film pályafutása nem zárul le azzal, hogy a rendező megkapja rá a jeles osztályzatot.

A felvételre 1989. január 17-én került sor, a szamizdatot K., a Beszélő és Nagy Jenő a Demokrata szerkesztője képviselte, ők ketten régóta ismerték egymást. Az új ember mindkettőjük számára dr. Csikós József volt, az MSZMP Központi Bizottsága „agit.-prop.” osztályának helyettes vezetője. K. a forgatáson zakóban és nyakkendővel jelent meg, általában így öltözködött. Csikós ellenben, a „hivatal”, a „hatalom” képviselője – az új idők jele – tengerkéek pulóverben.

Rádiósként és tévésként Mester Ákosnak megvolt az a tiszteletreméltó képessége, hogy vitapartnerként, érdeklőként vett részt a beszélgetésekben. Különösen így volt ez ennél a filmnél, hiszen a saját, személyes aggodalmaira is választ várt, elsősorban Csikós Józseftől, de a szamizdat-készítőktől is. „Őn az, aki diktál. (...) Őn a hatalom képviselőjében jelenik meg, én a legális sajtó munkatársa vagyok, (...) morgok, de engedelmeskedem, és az urak azok, akik engedetlenek. Ezzel szemben ők azok, akik nyilvánosságra hozzák azt, amit nekem nincs módomban, vagyis ami miatt én morgok.” A hatalom pulóverbe bújt képviselője előre menekült, és nyomban megengedte, hogy a lapindítás a jövőben csak bejegyzéshez lesz kötve. A riporter megjegyezte, a szamizdatoknak se lesz könnyű, ha minden újság mindent megírhat. Igaza volt. Csak abban tévedett, hogy cenzúra híján a hangfogón átűtő morgás éppúgy elveszti különös szexappealját, mint a cenzúrázatlan szókimondás. A riporter megkérdezte, lesz-e magánrádió, magán televízió. Csikós ezt is megengedte. K. megjegyezte, a jog önmagában nem elég, amíg minden tőke és a hatalomgyakorlás minden eszköze az MSZMP kezében van. Mester Ákos a jövőbe pillantott: „Tételezzük fel az abszolút fikciót – mondta -, hogy a Demokrata Fórum valóban párttá szerveződik, hogy többségbe kerül egy választás során”, akkor majd ők fogják megmondani, hogy a kisebbségben lévő MSZMP milyen műsoridőt kap a Magyar Rádióban? K. felmondta a demokratikus jogállam elemi iskolájában tanult leckét a többség akaratáról és a kisebbség jogairól, továbbá a pártoktól független, objektív tájékoztatásról, de utóbb Mester Ákos aggodalma bizonyult jogosnak. A beszélgetés vége felé Csikós József mélyen belenézett a kamerába, és kijelentette, Voltaire-rel vallja: „egyetlen szavával sem értek egyet, de mindhalálig védem a jogát ahhoz, hogy elmondhassa”. Nagy Jenő, ha izgalomba jött, kicsit hebegve beszélt. – „Ezt, ezt komolyan így hiszi? – kérdezte kerekre nyílt szemmel. Csikós bólintott. – És – folytatta Nagy Jenő – „ennek volt valami köze – nem akarom megsérteni – az elmúlt tíz évben kifejtett tevékenységéhez?” Csikós még rátett egy lapáttal: „...az emberi szolidaritás érzése bennem éppen úgy megnyilvánult akkor, amikor hallottam az Önök zaklatásáról”.

A felvétel befejezése után K. megkérdezte Csikóst, mit csinált, mielőtt a Pártközpontba került. -

„A Belügyminisztérium sajtóosztályának a vezetője voltam” - hangzott a válasz. K. átkozta a lépcsőházi esztét, hogy miért nem próbált tájékozódni a forgatás előtt, ki lesz a beszélgetőpartnerük, vagy miért nem jutott eszébe a kérdés a felvétel közben. Hiszen akkor ennek az embernek része volt az összes sajtóközleményben az ellenséges elemekről, aki március 15-én megpróbálták megzavarni a nemzeti ünnepet... És még ő érzett szolidaritást! A legszívesebben azt kérte volna, üljenek vissza, folytassák az interjút. Közben azonban már Mester Ákos győzködte Csikóst, mutassa meg, komolyan gondolta, amit mondott, tegye lehetővé, hogy a televízió műsorra tűzze a filmet. A tévénél még megpróbálták vágásokkal szelídíteni az anyagot, ez ellen azonban a rendező tiltakozott, Mester is keményen lépett fel. A film így változatlan formában került adásba március 4-én, a Napzártá című műsorban, amelynek politikai vitáit – manapság felfogni is nehéz – feszült figyelemmel követte a fél ország, sokszor késő éjszakáig.

Február közepén egy másik tévé-műsor, a Hazai tükrök készített riportfilmet a szamizdatról, ebben K.-t Solt Ottiliával együtt kérdezték a Beszélőről. A felvétel

K.-ék lakókonyhájában készült, a háttérben jól látszottak a falon függő családi fényképek. Amikor Mester Ákos értesült történetekről, felhívta K.-t, hogy tiltsa le az adást. Ő volt az első, aki interjút készített a szamizdatról, hogy jönnek ahhoz mások, hogy most elébe vágjanak. K. azonban semmi okát nem látta a letiltásnak. Egyébként értelme sem lett volna, a riportban sokan szerepeltek mások is, le is ment a műsor két héttel a Napzártá előtt, február 16-án.

Csikós József 1989. december 1-én a Pártközpontból visszakerült a Belügybe, az Adatfeldolgozó Szolgálat vezetője lett. Valószínűleg az ő feladata volt az iratmegsemmisítés, iratmanipuláció koordinálása. 1995-ben a BM Adatfeldolgozó Hivatal főigazgatói székéből menesztette Kuncze Gábor belügyminiszter. Ekkor lett az Energol vezérigazgatója. 1997 szeptemberében letartóztatták. Ügyvédje a Magyar Helsinki Bizottságban kereste fel K.-t. Csikós nagyon rossz egészségi állapotban van, mondta, a fogva tartás emberi jogait sérti. Jó lenne, ha egy orvos a bizottság képviseletében megvizsgálná. A Gyorskocsi utcai rendőrségi fogdában B. doktor előtt kinyitották Csikós József zárkájának az ajtaját. Neve hallatán egy hatalmas termetű kigyúrt, tetőtől talpig tetovált roma férfi emelkedett fel a priccsről. – „Hogy én beteg? – kérdezte felháborodva. - Ki mondta ezt magának? Az életben nem voltam beteg!”

A mi Csikós Józsefünket, akit másutt tartottak fogva, 1998 augusztusában szabadon bocsátották, majd 2007 novemberében első fokon felmentették. Ha felmentése jogerőre emelkedik, a nyugalmazott rendőrezredes akár tíz millió forint kártérítést is kaphat az előzetesben töltött hónapokért.

Nagy Jenő 1981-ben Demszky Gáborral együtt hozta létre az AB Független Kiadót. Sok más „plebejus” ellenzékivel ellentétben nem lett radikális jobboldali. A 90-es évek derekán eltűnt a közéletből. K. a fenti írás kapcsán szeretett volna beszélni vele, de hajdani kiterjedt ismeretségi körükből senki sem tudott róla.

*

Kedves Feri,

- amit írsz, azt Te írod - a lelked rajta
- nem élek illegalitásban, még az iwiw-en is megtaláltál volna, ha keresel
- 1980 óta nincs szakmai munkám, állásom, ösztöndíjam stb.
- a rólam készült portréfilm - dobozban (Gulyás-Modor)
- Ria minimálbéréből élünk a Csúcs hegy alján
- volt egy honlapom, amit tönkretettek - most kezdem újjáépíteni
- van egy rozzant fénymásológép, azzal állítok elő füzeteimből néhány példányt "filozófiai" aforizmaszerűségek laza füzéréből az emberi balgaságok és boldogtalanságok témaköreiben
- Magyar Bálint időnként ki akar tüntetni
- neked is köszönöm kitüntető figyelmed és próbálom elhinni, hogy tényleg nem tudtad, mi a helyzet Berufsverboten sújtotta társaddal-ellenfeleddel (bár ez se jó pont Neked...)
- nem azon a bizonyos tévészereplésen idéztük azt a klasszikus elvet, miszerint "ha nem is értek egyet azzal, amit mondasz, mindent megteszek érte, hogy elmondhassad azt..."? Én ennek az ellenkezőjét tapasztaltam az ún. liberális értelmiségi elit részéről is!

elérhetőségem: 387-37-16
20-222-01-58
1037 Bp. Solymárvölgyi út 43.

*

Kedves Jenő,

köszönöm a válaszodat.

A leírtak alapján módosítottam a írás utolsó bekezdését. Riát is üdvözlöm.

Köszeg F.

*

Kedves Feri,

válaszod

és mindaz, amire nem reagáltál,

sejtetni engedik,

hogy a pártember még erősebb benned az értelmiséginél...

Remélem, hogy tévedek

és szellemi testamentumodban

nem engedsz az önfényezés és önigazolás csábításának,

szmbe mersz nézni az elkövetett hibákkal, vétkekkel és bűnökkel,

s az elmulasztott jó lépésekkel...

mindehhez szellemi bátorságot kívánok!

*

És ami rólam névjegyként a könyvbe került...

lásd:

<http://boldogember.blogspot.com/>

*

Azóta nem érkezett se hívás, se levél...

Kelt Bp. Magyarország, 2009, június 2-án